

KMETOVALEC.

Ilustrovan gospodarski list.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe za vojvodino kranjsko.

»Kmetovalec« izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stane 4 K, za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 2 K na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) se zaračunajo po nastopni ceni: Inserat na vsi strani 90 K, na $\frac{1}{2}$ strani 60 K, na $\frac{1}{3}$ strani 30 K, na $\frac{1}{4}$ strani 15 K in na $\frac{1}{12}$ strani 8 K. Pri večjih naročilih rabat. Družabnikom 20 % popusta. Vsaka vrsta v »Malih naznanilih« stane 30 h.

Vsa pisma, naročila in reklamacije je pošiljati c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, Turjaški trg šte. 3.

Ponatisi iz »Kmetovalca« so dovoljeni le tedaj, če se navede vir.

Št. 7. V Ljubljani, 31. maja 1914. Letnik XXXI.

Obseg: Šviške jasi za goved. — Naše mlekarstvo. — Žvepljanje trt. — Novo umetno gnojilo za jesensko gnojenje travnikov. — Dolžnost vzdrževanja ograj v obrambo kulturnih zemljišč pred škodo po živini, ki se pase. — Vprašanja in odgovori. — Kmetijske novice. — Družbene vesti. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Priloga »Perutninar«: Cilj in načrt perutninarjev. — O vzrejevanju piščancev. — Uradne vesti perutninarskega odseka. — Inserati.

Šviške jasi za goved.

V »Kmetovalcu« smo vedno povdarjali, kako škodljive so previsoke jasi (žlebovi) in kako nepotrebne so gare za seno, ki kvarijo lepo vnanjost živine, ki zaradi njih dobiva vdrte hrbte. Zaklicali smo večkrat: proč

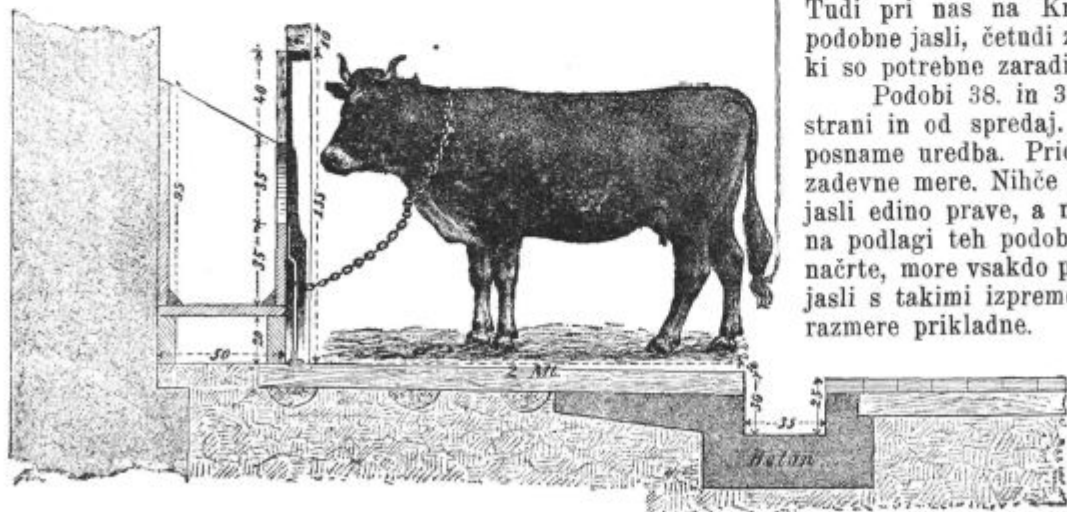
steljo spravi. Senene gare torej sploh niso opravičene in le stara navada in prirojena starokopitnost jih po naših hlevih vzdržujeta na škodo živinoreji.

V vseh deželah z umno živinorejo senenih garniti ne poznajo, marveč imajo za krmljenje samo pravilno prirejene jasi.

Prav izvrstno narejene jasi imajo v Švici, in sicer v pokrajinah z najboljšo živinorejo. Tudi pri nas na Kranjskem se že nahajajo podobne jasi, četudi z majhnimi izpremembami, ki so potrebne zaradi krajevnih razmer.

Podobi 38. in 39. kaže ta šviške jasi od strani in od spredaj. Po njih se prav lahko posname uredba. Pridejana števila kažejo tozadevne mere. Nihče ne bo trdil, da so le take jasi edino prave, a njihov stroj je pravilen in na podlagi teh podob, ki se morejo smatrati za načrte, more vsakdo prirediti dobre in pripravne jasi s takimi izpremembami, ki so za njegove razmere prikladne.

Šviške jasi imajo navadno lesene žlebove, ker je les v to svrhu pripraven. Seveda niso izključeni kameniti ali betonski žlebovi, ki so celo tedaj bolj umestni, kadar se polaga mokra krma; taki žlebovi se

Podoba 38.

z garami! ker se lahko nadomestijo s primerno urejenimi jaslami, ki tudi ne dopuščajo, da bi se seno tratilo. Sicer pa senene gare tudi ne ovirajo tratenja sena, saj živina iz njih puli seno ter s polnim gobcem okrog sebe otepa in tako veliko dobre krme podse v

tudi laže čisti ohranijo, kar je zelo pomembno za zdravje živine.

Dno jasi ne bodi čez 25 cm nad hlevskimi tlemi, ker pri tej višini obdrži živina pri jedi svojo naravno, vnanjost kakor na paši. Vrhutega naj bodo jasi (žleb)

spraviti v denar milijone litrov mleka, ki v gospodarstvu in gospodinjstvu preostaja. Ne spuščajmo se z rejo plemenske živine v konkurenco z deželami, ki so nam za desetletja naprej in imajo svetovni glas, saj še te dežele nimajo od prodaje plemenske živine nobene prave koristi in se ogromna večina njih kmetovalcev peča z rejo živine za užitek z boljšim uspehom. Za nas velja v tem pogledu popravljen pregovor: Boljši kokoš v roki, kakor vrabec na strehi.

Mi imamo skrajno ugodno lego za prodajo mleka in mlečnih izdelkov, a znati jih moramo prodajati in mlečne izdelke prav izdelovati. Vsega tega pa pri nas nedostaja, ker smo v mlekarstvoslokovnem in v trgovskem oziru premalo izveščani, oziroma silno zaostali. So otročaji, ki vidijo slabe uspehe v neprimernih pravilih. Naj se grejo soliti. Dobro vodstvo mlekarke zadruge dobro deluje z najslabšimi pravili, a slabo vodstvo žene zadrugo z najvzornejšimi pravili v propad.

Nikar ne govoriti, da se presno maslo težko ali slabo prodaja. To velja le za slabo blago, kakor ga imamo mi po naši krivdi prav veliko, a po nepotrebnem, zato se je jel že širiti slab glas o kranjskem presnem maslu.

Dobra strokovna naobrazba, dobra vzgoja kmetovalcev k ravnanju po navodilih umnega mlekarstva, dobro trženje, umna trgovina in stroga disciplina v vseh pogledih pri mlekarskih zadrugah bo naše zavozeno mlekarstvo spravilo zopet na pravo pot. Proč s strokovnim mazaštvom in prostor pravih strokovnjakov! Če jih nimamo doma, drugje jih je na izbiro, stroški zanje se stokrat izplačajo.

Pri pisanju tega spisa mi je bila samo dobra reč pred očmi, ne mislim na nobeno osebo, nikomur ničesar ne očitam, kajti hibe našega mlekarstva se nahajajo tudi v drugih kronovinah in prostodušno rečem, da so avstrijska specialiteta. Da je temu res tako, naj številke govore:

Od leta 1908 do lani, t. j. v 5 letih je letna vrednost izvoza na presnem maslu iz Avstrije padla od 9 milijonov na 4 milijone kron, a v ravno tej dobi se je povzdignil letni uvoz tujega presnega masla v Avstrijo od pol milijona na 14 milijonov kron. Holandsko in dansko maslo naši dobrostojni sloji radi plačujejo na drobno kg po 5 do 6 kron, mi pa moremo naše avstrijsko maslo včasih komaj po 3 K razpečavati, ker več mnogokrat tudi vredno ni.

Ne bodimo slepi, priznajmo svoje napake, popravimo jih in dobro nam bo šlo!

Gustav Pirc.

Žveplanje trt.

Čas prvega žveplanja trt je tu. Tega dela se naši dolenski vinogradniki ne morejo privaditi tako, kakor škropljenja. Eni mislijo, da je manj potrebno ali celo nepotrebno, drugi pravijo, da ne koristi, tretji, da peče preveč v oči in četrti, da vino iz žveplanega grozdja smrdi.

Vsi ti izgovori so neresnični. Zato naj jih po vrsti ovržem.

Tistim, ki pravijo da žveplanje ne koristi, rečem da je res, da ne koristi, namreč žveplanje v nepravem času, s slabim žveplom in s slabim žveplalnikom. Koristi pa zelo, in zanesljivo žveplanje z dobrim mehom in s finim žveplom v pravem času. Da je od finosti

žvepla uspeh najbolj odvisen, o tem so se prepričali zlasti vsi tisti gospodarji, ki so lani (l. 1913.) žveplali z žveplom, naročenim po podpisancu iz Bolonje v Italiji. To žveplo je bilo izredno fino zmleto, tako fino kakor najfinejša moka, tako, da se je med prsti tipalo gladko kakor mastnec (Federweiss). Vkljub za plesnobo zelo ugodnim vremenskim razmeram, nisem niti pri enem gospodarju, ki je to žveplo rabil, našel plesnivega grozdja. Tako fino žveplo mora koristiti. Če je pa žveplo grobo ali če ni zadosti fino zmleto, ne koristi veliko ali nič, ker je pregrobo, da bi se v solncu na trti usmodilo in da bi se pri tem iz njega razvil plesnobo moreč plin (žveplena dvokislina). Zato bodi vsem vinogradnikom pravilo: kupujte vselej le najfinejšo žvepleno moko iz zanesljivega vira.

Pri dobrem finem žveplu ste, čeprav je par kron pri 100 kg dražje kakor grobo žveplo, še vedno na boljšem, kajti ena vreča finega žvepla, ki tehta 25 kg, je skoraj tako velika kakor vreča grobega žvepla, ki tehta 50 kg. S 25 kg fine žveplene moke požveplaš torej ravnotoliko trt, kakor s 50 kg grobe žveplene moke. Če je prva po 20 K, druga pa po 15 K 100 kg, imaš pri 100 kg finega žvepla 10 kron prihranka neglede na to, da fino žveplo pri žveplanju koristi, grobo pa nič.

Kupujmo pa še rajše fino mleto žveplo, kteremu je primešano 3 do 5% zmlate galice. Tako žveplo koristi proti plesnobi in obenem vsled galice še proti peronospori (paležu) grozdja.

Galično žveplo je pri 100 kg kake 2 kroni dražje in se dobi pri c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani.

Za 1 ha, to je nekaj nad 2 orala vinograda, se rabi 50 do 100 kg žvepla na leto. Več kakor se ga rabi v enem letu, ga ni treba kupovati, kajti sveže žveplo vedno bolj učinkuje kakor staro, ki se sprime in postane stem bolj grobo.

Žveplati je treba dalje o pravem času, to je prvič koj, ko se trtni zarod toliko razvije, da ga je dobro videti, drugič tik pred ali med cvetenjem in tretjič potem, ko trta odcvete in jagode postanejo debele kakor grah.

Če je treba, se žvepla pozneje še četrtič. Žveplanje ob mokrem ali vlažnem (meglenem) vremenu ne koristi. Treba je žveplati takrat, kadar je lepo, solнечно, tiho vreme in kadar rosa izgine. V takem vremenu se žveplen prah na trto tekom enega ali dveh dni tako pripeče in prilepi, da ga dež ne more več odprati. Če pa je koj po žveplanju prišel dež, je treba to delo ponoviti.

Čim fineje se žveplo na trti razprši, tem več zaleže, zato je treba dobrega žveplalnika, ki žveplo na trto ne kida, ampak le na fino praši.

S takim žveplalnikom, čeprav je malo dražji, si tekom let veliko denarja prihranimo, ker porabimo veliko manj žvepla kakor s slabim žveplalnikom. Poleg tega pa se izognemo nevarnosti, da nam v hudi vročini žveplo grozdje osmudi, kakor se to rado zgodi pri trtah, ki so bile preveč nadebele žveplane.

Če ima žveplalnik dolgo trosilno cev in če ne žveplamo v vetru, nam ne pride nič žvepla v oči in nas ne peče. Sicer pa se dobe za 60 do 70 h očali, ki oči popolnoma obvarujejo pred žveplnim prahom.

Končno še glede smrdečega vina. Če pride žveplen prah v mošt, kar se zgodi, če zelo pozno, n. pr. šele v avgustu žveplamo, potem res diši mlado vino po žveplenem vodiku (gnilih jajcih); pa to se da lahko odpraviti. Vino je treba le zgodaj pretočiti v dobro zažveplan (zakajen) sod in treba ga je pri pretakanju močno prezračiti.

Če to storimo in če pri tem pretakamo vino še skozi bakren lij, odpravimo ta duh prav kmalu, vino pa postane navadno še bolj čisto in stanovitno kakor je drugo, ki ni imelo te napake.

Ko bi le nič hujšega ne doživeli pri vinu kakor je to! Težje se da dušek in duh po plesnobi odpraviti, ki pride po gospodarjevi nemarnosti v vino.

Vsi ugovori proti žveplanju so torej ničevi, najbolj pa oni, da je to delo nepotrebno. Kaj bi rekli Vipavci in sploh vinogradniki v južnih krajih, ko bi jim kdo kaj takega trdil. Smejali bi se mu.

Čim bolj gorko je podnebje, tem hujše nastopa plesnoba, zato bi v južnih deželah brez žveplanja sploh nič vina ne pridelali. Pa tudi pri nas na Dolenjskem leto za letom plesnoba močnejše ali zmernejše nastopa in uniči večkrat na tisoče kvintalov grozdja.

V nekterih letih in zlasti pri nekterih sortah (muškatelec, portugalka, rizling itd.) je plesnoba na Dolenjskem in posebno v gorkejši Belokrajini zelo strupena. Pred dvema leti sem videl na Belokranjskem grad en oral velik vinograd, iz katerega bi bil lahko vse grozdje v klobuku domov odnesel, vse drugo je vničila plesnoba!

Čeprav se v nekterih letih ta bolezen neznatnejše pojavlja mora biti žveplanje, kakor škropljenje, redno vsakoletno delo dolenjskega vinogradnika.

B. Skalicky,

c. kr. vinarski nadzornik

Novo umetno gnojilo za jesensko gnojenje travnikov.

Če naš kmet toži, da ne izhaja, če se vedno bolj pogreza v dolgove in beži v mesto ali k obrti, ali če se celo izseljuje v Ameriko, je veliko vzrokov, ki pa niso odločilni; poglavitni in merodajni vzrok je, da naš kmet manj pridelava kakor izda, in v tem tiči vsa naša beda.

Kako in kdaj naj kmetovalci svoje izdatke, zlasti nepotrebne, omeje, o tem poučevati je malokdaj naša naloga, to je največkrat njih zasebna zadeva.

Naša naloga je kmetovalce poučevati, kako več in bolje pridelati.

Mi našo zemljo še davno dovolj ne izkoristimo, zato je pa množina naših pridelkov v primeri z množino pridelkov v deželah, ki so v kmetijstvu daleč pred nami, naravnost sramotno nizka.

Nikar ne govoriti o rodovitnosti zemlje; rodovitnost je vsota rastlinskih hranilnih snovi v zemlji in od kmetovalca je odvisno, da jih z umnim gnojenjem privede dovolj v zemljo. Rodovitnost je napredaj in se torej kupuje.

Od narave najbolj rodovitna zemlja v Evropi je pokrajina „Črne prsti“ v Rusiji, a ker so tamošnji kmetje nazadnjaški, ne pridelajo na ha niti toliko kakor mi.

Nemčija je pred 50 leti morala kmetijske pridelke uvažati, ker jih sama ni dovolj pridelala. Danes pa ima Nemčija trikrat toliko prebivalcev, ima doma najboljši trg za svoje kmetijske pridelke in je v stanju že kmetijske pridelke izvažati. Odkod to? Vse to je učinil velikanski tehniški napredek v kmetijstvu, ki so ga zasnovali resnični veščaki, ne pa kmetijski šušmarji ki so naše največje cokolje, ki le kmeta begajo in vsako leto najdejo kak nov mazaški recept za rešitev kmetijstva.

V Nemčiji pride na km^2 več živine kakor v Avstriji, tamkaj znajo hlevski gnoj in gnojnice bolj porabiti kakor pri nas, a navzlic temu porabijo na leto še posebej nad 50.000 vagonov dušičnatih umetnih gnojil. Nemci kupujejo rodovitnost, mi pa čakamo na dobre letine, ki nam jih naj Bog nakloni, ne da bi delali ob potu svojega obraza. Avstrija pridelava na leto 51 milijonov hl mleka, a ne dosti večja Nemčija pa skoraj petkrat toliko, to je 250 milijonov hl.

Največja naša hiba je pomanjkanje dušičnatih hranilnih snovi v zemlji in pri krmi v hlevu.

Neglede na istotako važne druge hranilne snovi moramo poskrbeti v našem kmetijstvu za dovolj dušika. Predvsem moramo s hlevskim gnojem umno ravnati in noben liter gnojnice ne smemo pustiti izgubiti. Kjer pa drugače ne gre in komur je sploh mogoče, ta naj pa dušek dokupuje v obliki umetnih gnojil.

Dušik je najdražja hranilna snov, navzlic temu, da ga je v našem zraku $\frac{1}{8}$, torej na milijardo kg, a žal je dušek v čilskem solitru in v amonijevem sulfatu vendarle zelo drag.

Dušik je takorekoč naš kruh in je najimennejša kmetijska potreščina, zato učenjaki že davno iščejo pot kako izkoristiti velikanske množine dušika, ki so zastoj v zraku na razpolaganje.

Tozadevna dela učenjakov imajo že delni uspeh, kajti s pomočjo elektrike so že izumili iz zraka vzeti dušek in ga spojenega z apnom pretvoriti v umetno gnojilo, ki je izdatno cenejši kakor druga dušikova umetna gnojila in dočim n. pr. kg dušika v čilskem solitru stane 2 K, stane v apnovem dušiku le 1 K 40 h. Torej velik napredek!

Apnov dušek se more tamkaj s pridom izdelovati, kjer so na razpolaganje velike vodne sile, ki ceno proizvajajo elektriko. V Avstriji so take razmere v Dalmaciji, in tam že delajo apnov dušek za gnojilne namene ter bomo v kratkem v našem listu popisali te naprave.

O apnovem dušiku, ki se mora seveda na drug način rabiti, kakor čilski soliter ali amonijev sulfat, bomo še veliko pisali.

Apnov dušek ima pri nas zato veliko važnost, ker se sme že v jeseni rabiti, je tedaj velike važnosti za gnojenje travnikov v jeseni, kjer še nimajo dovolj gnojnice ali kjer se gnojnica zaradi različnih ovir na travnike sploh ne da razvažati.

Od jeseni naprej bo imela naša družba apnov dušek v zalogi in tistim, ki iz kateregakoli vzroka niso v stanju z gnojnico gnojiti, bomo priporočali za jesensko gnojenje travnikov, rovt, pašnikov itd. rabiti na oral 300—400 kg Tomasove žlindre, 100 kg kalijeve soli in 75—100 kg apnovega dušika. Vsa ta gnojila se trosijo pozno v jeseni obenem in dajo zemlji vse potrebne rastlinske hranilne snovi: dušek, fosforovo kislino, kali in apno ter je posebno gnojenje z dušikom spomladi potem nepotrebno.

Kdor nas bo ubogal, mu ne bo žal!

Dolžnost vzdrževanja ograj v obrambo kulturnih zemljišč pred škodo po živini, ki se pase.

L. 1912. je stopil na Kranjskem v veljavo zakon, ki se tiče dolžnosti vzdrževanja ograj v obrambo škode

po živini, ki se pase, in ker dobivamo dan zadnevom o tej zadevi nebroj vprašanj ter se čestokrat ta zakon napačno razumeva, zato ga tukaj v celoti objavimo ter pristavimo nekaj pojasnil.

Prvi odstavek § 1. smo namenoma z drugimi besedami povedali ter smo ga razdelili v dva odstavka, da je bolj jasen in lažje razumljiv.

Zakon z dne 3. julija 1912., veljaven le za vodno kranjsko, ki se tiče dolžnosti za vzdrževanje ograj, slove:

§ 1. V kolikor zahtevajo zdaj obstoječe pašne pravice, ki izvirajo iz zasebnopravnega naslova ali iz užitnih pašniških pravic do skupnih (občinskih, podobčinskih, vaških in drugih) pašnikov, je vzdrževati ograje (plete, jarke, zidove, žive meje) v obrambo kulturnih zemljišč pred škodo, ki jo more narediti živina, ki se pase.

Te ograje ob pašnikih so dolžni vzdrževati po zdaj v občini običajni navadi tisti posamezni zemljiški posestniki, pašni upravičenci, vasi, podobčine ali občine, ki so jih dozdej dejansko oskrbovali, ali katerim se vsaj da dokazati prejšnje vzdrževanje ograj, če so tudi zdaj iz ktereгаbodi vzroka opuščeni.

Pri pašnikih, ki se nanovo napravijo po začetku veljavnosti tega zakona, morajo ograje oskrbeti in vzdrževati lastniki teh pašnikov.

Obstoječe zasebnopravne obveznosti za vzdrževanje takih ograj ostanejo neizpremenjene.

§ 2. Ako so kulturna zemljišča vsled zanemarjanja ali nevdzdrževanja ograj ogrožena, ima občinski predstojnik pozvati zavezanca, da popravi ograjo v primernem roku. Ako se temu pozivu ne odzove, naj občina, in sicer na stroške zavezanca popravilo izvrši.

Ako zadene dolžnost vzdrževanja takih ograj občino, podobčino, vas, sosesko ali agrarsko skupino, se razdele dotični stroški med zavezance razmeroma po zmislu občinskega reda.

Glede prisilne izvršitve in glede prisilnega izterjanja stroškov veljajo določila občinskega reda.

§ 3. Glede v § 1. ustanovljene dolžnosti in glede porazdelitve stroškov po § 2. razsodi na podlagi izvršenih poizvedb v prvi stopnji občinski odbor.

O pritožbah, ki se vložijo zoper odborove sklepe, odloči deželni odbor.

§ 4. Ako je glede v § 1. navedenih občin, podobčin, vasi, sosesk ali agrarskih skupin uvedeno razdelilno ali regulacijsko postopanje po zakonu z dne 26. oktobra 1887, dež. zak. št. 2 iz l. 1888., so poklicana za dobo tega postopanja razsojati po § 3. agrarna oblastva, in sicer ima razsojati lokalni komisar v prvi in deželna komisija v drugi in zadnji instanci.

Pojasnila.

1. Dolžnost ograje vzdrževati zaradi škode po živini, se tiče le tiste živine, ki se pase, in sicer tamkaj, kjer se pase, ne pa živine, ki se goni na pašo ali na vodo mimo kulturnih zemljišč. Gre se tedaj vobče le za ograjevanje pašnikov, ne pa za ograje ob potih ali kje drugje.

2. Kulturna zemljišča so tista, ki dajejo kak užitek, torej ne samo vrtovi, njive, travniki, ampak tudi pašniki in gozdi. Če so dani zakonski pogoji se tudi lahko zahteva ločitev dveh pašnikov s kako ograjo, če mejita eden na drugega in ki sta last različnih upravičencev, kajti tudi pašniki so kulturna zemljišča.

3. Ograjo je dolžan tisti vzdrževati, ki jo je dozdej dejanski vzdrževal; ta more biti lastnik ali skupina lastnikov, oziroma pašnih upravičencev pašnika

samega, ali pa lastnik, oziroma lastniki kulturnih zemljišč, ki na pašnik mejijo.

4. Če je kdo ograjo poleg zemljišča, kjer se živina pase, poprej vzdrževal in jo je zdaj opustil, in se mu more prejšnje vzdrževanje ograje dokazati, jo mora na upravičeno zahtevo iznovega narediti, in vzdrževati.

5. Novo ustanovljene pašnike morajo na zahtevo mejašev njih lastniki ograditi, če ta obveznost iz zasebnopravnega naslova morda koga drugega ne zadene.

6. Zavezanca pozvati, da dolžno ograjo v primernem roku zopet naredi ali zanemarjeno popravi, ima pravico le župan na podlagi sklepa občinskega odbora, nikdar pa ta pravica ne pristoja lastniku pašnika, pašnim upravičencem ali gospodarskim odborom. Kadar se zavezanci in upravičenci zaradi ograje med seboj dogovore ali poravnajo seveda ni potrebno izposlovati kakega sklepa občinskega odbora, na podlagi kterega župan zapove ograjo narediti ali popraviti.

7. Župan ima pravico vsled sklepa občinskega odbora v imenu tega zahtevati od zavezancev popravilo ali popravilo ograje le tedaj, če so kulturna zemljišča po živini, ki se pase, res ogrožena.

8. Če se tisti, ki je dolžan ograjo narediti ali popraviti, županovemu pozivu v imenu občinskega odbora v določenem roku ne odzove, in če se proti naročeni ograji ni pravočasno na deželni odbor pritožil, ima občina pravico na stroške zavezanca zahtevano delo izvršiti.

9. Župan pa samodsebe in samostojno ne more ukazati ograjo narediti ali jo popraviti, ampak sme to storiti le na podlagi sklepa v seji občinskega odbora, ki ustanovljeno dolžnost za vzdrževanje ograje po § 1. gorenjega zakona najprej s poizvedbami določi.

10. Proti sklepu občinskega odbora, da ima župan zavezanca, oziroma zavezance pozvati narediti ali popraviti ograjo v določenem roku v obrambo pred živino, ki se pase, morejo prizadeti pravočasno vložiti pritožbo na deželni odbor potem pristojnega občinskega urada, in ker v zakonu ni nobenega roka za pritožbo določenega, se je držati kranjskega deželnega zakona z dne 7. septembra 1912., ki določa: Pritožbe proti odločbam in naredbam občinskega odbora je vlagati, če ni kaj drugega določenega, tekom štirinajstih dni od dneva vročitve. Pritožbe se lahko vlagajo ustno, pisмено ali telegrafično. Dan oddaje na pošto se šteje za vložni dan. Če pade zadnji dan roka na nedeljo ali praznik, poteče rok šele naslednji delovni dan.

Vprašanja in odgovori.

Na vsa kmetijsko-gospodarska vprašanja, ki dohajajo na c. kr. kmetijsko društvo kranjsko ali na uredništvo „Kmetovalca“, se načelno odgovarja le v „Kmetovalcu“. Odgovori, ki so splošno poučni, se vrste med „Vprašanja in odgovore“, na ostala vprašanja se pa odgovarja pisмено, če je priložena znamka za odgovor. Odgovorja se edinole na vprašanja, ki so podpisana s celim imenom; brezimna vprašanja ali taka, ki so zaznamovana le z začetnimi črkami, se vržejo v koš. V „Kmetovalcu“ se pri vprašanju nikdar ne natisne vprašalčeve ime, ampak vedno le pričetne črke imena in kraja. Redno se v vsaki številki odgovori le na tista vprašanja, ki so prišla vsaj 4 dni pred izdajo lista; na poznejše došla vprašanja se odgovori v prihodnji številki. Kdor takoj želi odgovora na kako kmetijsko-gospodarsko vprašanje, mora priložiti znamko za odgovor. Na vprašanja, ki niso kmetijsko-gospodarska, se ne odgovarja v „Kmetovalcu“, ampak le pisмено, če je pisnu priložena 1 K v znamkah kot prispevek k družbenemu pokojninskemu zakladu. Zadnje zlasti velja za pravne odgovore, ki seveda morejo biti le splošne vsebine, kajti uredništvo ne more poznati vseh včasih zelo važnih okoliščin in zato za take odgovore ne prevzame nikakega jamstva.

Vprašanje 73. Za zgradbo nove šole hočemo pripraviti dobro apno. Glede gašenja apna so pa naši zidarji različnega mnenja. Da se apno dlje časa poprej pripravi in se ne gasi šele pred zidanjem, v tem smo vsi edini.

Vendar eni trdijo, da je najbolje apno poprej spraviti v jamo, kjer se ga mirno pusti, ne da bi se ga kaj z vodo zalilo, drugi pa pravijo, da se mora vsak voz apna posebej sproti z vodo gasiti. Kako je torej **najbolje pripraviti, oziroma narediti ugašeno apno** in koliko časa približno pred zidanjem, da je zanesljivo dobro in da največ zaleže? (F. L. v I.)

Odgovor: Apno se žge iz apnenca, ki je ogljenčevo kislo apno. Pri kuhanju apna se izžene ogljenčeva kislina in nazaj ostane apnov oksid, ki se imenuje živo apno. Živo apno z veliko silo vsrkava iz zraka vlago in razpade v moko, kar se še hitreje zgodi, če se živo apno nekoliko z vodo poskropi. Tako v moko razpadlo apno ni več apnov oksid, ampak apneni hidrat. Če živo apno dolgo časa na zraku leži ter se izpremeni v apno in razpade v moko, nasrka se deloma iz zraka ogljikove kisline in se torej deloma zopet nazaj izpremeni v apnenec, t. j. v ogljenčevo kislo apno in taka apnova moka je „zamorjena“ ter je slaba za izdelovanje ugašenega apna za zidanje. Iz tega sledi, da je sveže kuhano živo apno kolikor mogoče hitro popolnoma z vodo ugasiti, v katero svrhu se rabi nekako trikrat toliko vode, kakor je apna. Če živega apna ni mogoče takoj ugasiti, ga je tako spraviti, da ne moreta zrak in vlaga do njega. Če hočete torej imeti dobro in izdatno ugašeno apno, ga torej morate sproti gasiti. Da se naredi dobro, izdatno in mastno ugašeno apno se ga priporoča „ublatiti“. V to svrhu se izkoplje zadosti velika jama v zemljo, ki ima prodorna tla. Poleg jame se postavi gasilni zaboj z zatvornico. V ta zaboj se dene sveže živo apno, ki se s trikratno množino vode ugasi in toliko časa meša, da je apno popolnoma ugašeno in razpadeno ter se premalo žgani kosi apna, ki ne razpadejo, vun pomečljejo. Nato se zatvornica odpre in ugašeno apno se pusti izteči v jamo. Tako se apno kar naprej in sproti gasi, dokler ga je kaj, oziroma kolikor ga jama drži. Če se mora gasenje za več dni ali celo tednov prekiniti nič ne de, kajti ugašeno apno v jami se ne pokvari. Tako ugašeno apno je dlje časa pustiti v jami ležati, ker ima to svoje prednosti. Skozi prodorna tla jame odteče prevelika množina vode in z njo škodljive alkalije, ki so v vsakem apnu in drugače pridejo v malto, kjer slabo učinkujejo, in vrh tega se v jami počasi še tisto živo apno ugasi, ki se vsled svoje kakovosti ne da hitro ugasiti. Tako ublateno apno v jami je boljše in mastnejše ter izdatnejše kakor sveže ugašeno. Sicer je pa taka jama najboljšo mesto za hranjenje ugašenega apna, kjer ostane dobro ne le cele mesece, ampak celo cela leta. Če hočete torej narediti dobro, mastno in izdatno ugašeno apno, gasite ga sproti, ublatite ga in ga imejte za zidanje pripravljenega saj nekaj tednov poprej.

Vprašanje 74. Krava, ki je imela že dva teleta, izgubava vselej v drugi polovici brejosti žimo iz repa tako, da ima ob teletitvi popolnoma gol rep, ki se pa pozneje zopet dobro obrase. Ta krava, ki je sedaj zopet breja, ni nič kaj dobro rejena, dasi ni nobene bolezni zaznati. **Odkod prihaja redno izpadanje žime iz repa breje krave**, ali je to morda znamenje kake bolezni, ki je nevarna in kako s tako kravo ravnati? (F. B. v V.)

Odgovor: Izpadanje žime iz repa brejih krav ni nič redkega in more imeti različne vzroke. Največkrat je vzrok splošno napačno presnavljanje, ki prihaja od pokladanja nezadostne redilne klaje in to bo bržkone tudi pri Vaši kravi, o kateri sami pravite, da je slabo rejena. V Vašem kraju sploh pokladate slabo krmo, zlasti staro in trdo seno, ki je velike prepozno nakošeno in ima zato v sebi premalo beljakovin. Priporočamo Vam pokladati kako močno krmilo, najbolje kake oljne tropine. Včasih so takemu pojavu vzrok trofiške čutnice. Izpadanje žime ali dlake sploh ob koncu

brejosti pri živalih ni nič redkega ter vzrok še ni končno dognan, bržčas pa prihaja od napačnega presnavljanja. Na tem pojavu ni nič posebnega in se tedaj ni bati za ksko posebno obolenje ali celo pogin krav.

Vprašanje 75. Doslej se mi ni še nikdar dogajalo, a letos se pa vsako tele, ki pride na svet, prične že prvi teden z jezikom okolu gobca lizati in tudi dva junčka, ki sta po leto stara, sta se sedaj pričela lizati. **Zakaj se teleta okolu gobca ližejo?** (I. S. v Š.)

Odgovor: Tako lizanje okolu gobca je razvada, ki jo dobe teleta in tudi odrasla goveja živina v hlevu vsled dolgega časa ter se žival nauči to razvado ena od druge. Teleta ne imejte privezana, ampak naj se prosto gibljejo v koču ter skrbite za zadostno svetlobo v hlevu. Kakor velja za človeka pregovor, da je brezdelnost pričetek vseh grehot, velja to tudi za živali v hlevu, zato je skrbeti, da ne lenarijo in se ne dolgočasijo ter je najboljšo sredstvo proti tej razvadi pregib na prostem, bodisi na tekalšču ali še bolje na pašniku.

Vprašanje 76. Naši posestniki puste izdelavati korita za prasiče iz betona, ki se pa kmalu prično luščiti, posebno na dnu, ter je potem taka korita težko temeljito osnažiti. Ali bi se dalo cementno korito s kako tvarino prevleči, n. pr. z asfaltom, da bi korito od betona postalo **trpežno?** (A. G. v M.)

Odgovor: Pri najtemeljitejšim snaženju betonastih korit jih vendarle iz krme tvoreča se kislina razjeda, zato taka korita niso trpežna, oziroma postajajo grampasta, jih je težko temeljito snažiti, v luknjicah in razah se tvori vedno več kisline in korita postajajo tem slabša, čim starejša so. Nimamo nobene snovi, s katero bi se taka korita dala z uspehom prevleči in tudi asfalt nič ne velja. Edino sredstvo je v beton vzdlati korito iz žgane in posteklene, t. j. glazirane gline.

Vprašanje 77. Kako se odpomore, če kobila ne pusti svojega žrebeta sesati? (A. G. v M.)

Odgovor: So kobile, zlasti prvesnice, ki svojih žrebet ne puste sesati, bodisi da so ščegetljive ali sploh občutljive. Najprej je poskusiti žrebeta z materjo sama pustiti, da zmaga materinska ljubezen in da sesanje olajša kobili neprijeten pritisk mleka. Če to nič ne izda, je pri dojenju kobili glavo visoko držati in če hoče navzlic temu žrebeta brcati, ji je med dojenjem eno sprednjo nego kvišku držati. Take kobile tudi visoko privežejo ter jim privežejo na vrat vrv, ki jo potem potegnejo med sprednjima nogama do zadnjih nog ter oba konca od vrvi privežejo okolu bicelja zadnjih dveh nog, vsled česar kobila ni v stanu brcati in tudi ne žrebe griziti. Včasih pomaga dati tako kobilo na pašo in jo le trikrat na dan k žrebetu privedi. Kobila je vesela, da se iznebi pritiska mleka in pusti sesati. Vobče so pa vsa ta sredstva pri upornih kobilah le v pričetku potrebna, kajti pozneje postanejo navadno prav dobre matere. Sirovega ravnanja se je pri takih kobilah varovati in je seveda imeti potrpljenje. So pa kobile, pri katerih vsa ta sredstva in tudi lepo ravnanje nič ne izda ter je nevarnost, da žrebe vsled gladu lahko pogine in v tem slučaju je žrebe umetno rediti. Najboljše nadomestilo za kobilno mleko je na vodi popolnoma razkuhan ješpren, ki se ga daje žrebetu toliko gorkega piti, kakor je mleko gorko v vimenu kobile.

Vprašanje 78. Svoj hlev nameravam betonirati ter napraviti gnojnično jamo, kar me bo veliko stalo, zato bi rad vedel, če se mi to delo izplača in vprašam, koliko je **vredna gnojnica v primeri z umetnimi gnojili?** (A. J. v R.)

Odgovor: Gnojnica je zelo različne sestave ter je hektoliter gnojnice napram ceni posameznih hranilnih snovi

v umetnih gnojilih dandanes vreden kakih 40 do 50 vinarjev. V resnici pa stane gnojnica kmetovalca veliko več in je nedvomno ne le razumno, ampak tudi neobhodno potrebno zaradi rantabalitete kmetijstva, da se vsa gnojnica s pridom porabi. Že sama poraba gnojnice Vam bo prav gotovo bogato poplačala nameravano popravo hleva, zraven pa morete prišteti še velike druge prednosti, in sicer velik prihranek na stelji in na delu ter dober zrak v hlevu, ki veliko pripomore k zdravju in dobremu uspevanju živine.

Vprašanje 79. Kako se zatrejo mravlje, ki se često nahajajo na poganjkih mladega sadnega drevja? (A. B. v D.)

Odgovor: To je vprašanje, kakršnih vsako leto v tem času nebroj dobimo, dasi smo to zadevo vsako leto že večkrat pojasnili. Vi letos prvi vprašate, zato Vam odgovorimo in odgovor naj velja tudi za vse druge. Mravlje niso na drevju prav nič škodljive kvečjemu v jeseni, ko je na drevju že sladko sadje in tudi takrat se mravlje lotijo večinoma že načetih plodov. Če pa sedaj vidite po mladem drevju mravlje laziti in obenem vidite mladike s podvitim listjem, niso temu vzrok mravlje, ampak vedno le listne uši. Le pogledajte prav natančno pod listje in na zelene poganjke ter boste gotovo našli listne uši, ki imajo včasih listju in poganjku precej enako barvo in jih zato ni takoj videti. Listne uši izcejuje nek sladek sok, na katerega mravlje prav posebno prežijo in zato se na ušivem drevju vedno pokažejo mravlje, ki pa niso nobene škodljivke sadnega drevja, ampak le spremljevalke listnih uši, ki so pa res velike škodljivke. Če se uši preženejo, izginejo mravlje sameodsebe. Listne uši se najbolje preženo s tabakovim vodo, oziroma s tabakovim izvlečkom, o katerem smo v zadnji številki „Kmetovalca“ objavili poseben spis.

Vprašanje 80. V svojem novem hlevu nameravam narediti strop iz z železom ojačenega betona ter vprašam, kako debel mora biti tak strop in s kakim železom ga je ojačiti, da bo dovolj močan, kajti nad stropom bo shramba za seno in slamo. Videl sem delati take stropne, kjer so beton kar preprosto ojačili z močno žico in zato tudi vprašam, kako močno žico je vzeti in kako nagosto jo je dejati? (A. J. v V.)

Odgovor: Na tak način se pač delajo stropi v hišah, ker so trpežni in cení, so pa tudi v hišah premrzli ter preveč done, zato dandanes v hišah betonske stropne drugače delajo in s posebnimi napravami preprečijo, da se zvok od hoje od njih ne sliši. V hlevu Vam pa nikakor ne svetujemo narediti stropa od betona, kajti on je dober prevajalec toplote, zato je pozimi mrzel in se pod njim nabira voda iz vodene sopare, ki jo je v hlevu vedno veliko in to tudi tedaj, če je hlev vedno dobro prezračevan. Tak strop je pozimi vedno moker, voda doli kapa in vse to je za živino silno nezdravo. Če se dene nad strop od betona kakih 25 do 30 cm debelo plast od suhega listja, žaganja, rezanice ali še bolje od zdrobljene šote in se vrhu te plasti položijo lesena tla, potem se res da strop gorak ohraniti, a to je zelo drago in vrhutega je imenovana izolirna plast prav ugodno skrivališče za razen mrčes in tudi za miši in podgane.

Vprašanje 81. V našem kraju imajo prasičerejci mnenje, da imajo mladi pujski roženico, t. j. neko mreno na očesu, ki je škodljiva in se mora zato odstriči, drugače se pujski ne redijo. Ali je roženica na očesih pujskov res škodljiva in ali se mora res odstriči? (A. M. v D.)

Odgovor: Striženje roženice pri pujskih je silna neumnost, ki je razširjena zlasti na Goriškem in je od tam prišla tudi k nam na Kranjsko v obmejne pokrajine, zlasti v idrijski okraj. Če je kaka žival bolna, mršava, ima krmežljave oči in se močno solzi, takrat je seveda vzrok slaba oskrba ali kaka druga bolezen, nikdar pa ne očesna koža. Dati na-

vedilo za ozdravljenje bolezni, ki jih ljudje spravljajo v zvezo z roženico, ni mogoče, ker pripisujejo ljudje vsakovrstne bolezni roženici. Poklicati je treba živinozdravnika, ki dožene kakovost bolezni in da potrebno navodilo za zdravljenje. — V očesu vsake živali in zlasti pri prasičih, se vidi neka mrena, ki jo ljudje napačno imenujejo roženico. Ta mrena, ki jo ljudje v svoji neumnosti strižejo, se nabaja v notranjem kotu očesa in je guba povezne kože, čisto naraven in popolnoma zdrav del očesa, ki se imenuje mrena mežikavka, (nemško Nickhaut, latinsko membrana nictitans). Mrena mežikavka se nabaja pri vseh domačih živalih ter ima za podlago hrustanec, ki se imenuje mežikavni hrustanec. Pri zdravih prasičih je ta mrena mežikavka navadno potegnjena v očesni kot, tako da se malo vidi, le če žival zameži, jo lahko zategne do polovice očesa. Če pa žival vsled kake bolezni shujša in izgubi toliščo v očesni jami, zleze oko nazaj v jamico, in takrat se mrena mežikavka potegne bolj čez oko. Zaradi te popolnoma naravne prikazni pa ljudje mislijo, da ta mrena povzroča bolezen, dasi v resnici nima ničesar z boleznijo opraviti in jo je silno neumno odrezovati, ker se stem žival ne le muči, temveč se lahko v resnici povzroči bolezen na očesu.

Vprašanje 82. Ali je kaj resnice na tem, da vpliva vreme na težko otrebljenje krav, ki se letos pri nas nenavadno mnogokrat dogaja in ljudje trdijo, da je temu vzrok lanska mokra letina. Omenjam, da se letos pri nas maloktera krava pred enim tednom popolnoma otrebi. (A. H. v. N.)

Odgovor: Vreme, oziroma lanska mokra letina je vse-kako v zvezi z nepriliko, da se krave s težavo in počasi otrebljajo. Vsled lanskega mokrega vremena se je pridelalo slabo seno, ki ga tudi ni bilo veliko in živinorejci so si pomagali s presnino, t. j. s krompirjem, repo in peso, ki so jo lansko leto veliko pridelali. Pokladanje velikih množin presnine poleg majhnih množin sena, ki je vrhutega še slabo, pa ni za breje krave primerno, kajti ta krmila imajo v sebi premalo beljakovin in rudninskih snovi. Pri taki krmi oslabi mišičevje celega života in posebej mišičevje telčnika, vsled česar so popadki pri porodu slabotni, telčnik je ohlapen in se posteljica le s težavo iztreblja. Pri takih krmilih se na vsak način mora pokladati kolikortoliko močnih krmil, ki imajo v sebi tiste hranilne snovi, ki jih slabi krmi manjka, in jih torej nadomeste. Najboljša močna krmila so v takih slučajih oljne tropine, ki imajo v sebi veliko beljakovin in tudi potrebnih rudninskih snovi.

Vprašanje 83. Ali je oves primerno krmilo za odstavljenega teleta in ali se ga mora pokladati, namesto drugih močnih krmil? V kaki obliki je oves teletom pokladati, celega ali zdrobljenega? (A. K. v G.)

Odgovor: Oves je naravnost izborna močna krmilo za odstavljenega teleta, ker ima v sebi veliko lahko prebavnih hranilnih snovi in tudi potrebnih rudninskih hranilnih snovi. Poleg ovsa pa vendarle ni napačno pokladati tudi nekoliko oljnih tropin, ker imajo te v sebi posebno veliko beljakovin in tolišče, ki so hranilne snovi, katere pri mladih živalih posebno močno pospešujejo hitri razvoj. Na vsak način je odstavljenim teletom pokladati le zdrobljenega ovsa ali vsaj kuhanega, kajti mlada teleta drugače niso v stanu ovsa dovolj prežvečiti in ga popolnoma izkoristiti ter bi bilo pokladanje celega ovsa velika potrata.

Vprašanje 84. Doma sem zaklal kravo ter sem valed velike nadležnosti nekterih ljudi jim proti moji volji prodal kakih 20 kg mesa. Sedaj pa je prišel uslužbenec boletnega urada in mi preti s kaznijo, če takoj ne plačam od zaklane krave 22 K davka. Ali sem dolžan plačati ta davek od doma zaklane krave, ker je v sedanjih slabih časih zelo bridko po nedolžnem kaj plačati? (M. I. v Č.)

Odgovor: Davek od zaklane krave ste dolžni plačati in ga ne boste po nedolžnem plačali, ker je užitinski davek od zaklane krave po zakonu določen. Če bi bili vse meso le zase porabili ne bilo bi Vam treba plačati užitnine, kakor hitro ste pa odprodali le kos mesa, ste pa dolžni plačati cel predpisan užitinski davek z deželnimi dokladami vred. Da se Vam kaj neprijetnega ne pripeti plačajte takoj zahtevano užitnino, a deželni odbor prosite za povračilo deželne naklade.

Vprašanje 85. Ali je kaka zakonska določba, ki prepoveduje srenjske pašne pravice prodati komu, ki ni posestnik v občini, oziroma v podobčini? (F. K. v P.)

Odgovor: Na to vprašanje smo odgovorili že v zadnji številki „Kmetovalca“, kjer smo rekli, da so srenjske pašne pravice nekaj zase obstoječega in se smejo vsakteremu prodati ali v zakup dati, če je ali ni posestnik v občini. Svoj odgovor moramo popolniti, kajti pri pašnih pravicah na skupnih planinah je namreč izjema. Glasom § 12. deželnega zakona z dne 26. maja 1909, ki se tiče varstva planin, se praviloma z nepremičnim posestvom združene deželne pravice na skupnih planinah ne morejo veljavno ločiti od nepremičnega posestva, ki ima deležno pravico na skupni planini. § 13. imetovanega zakona pa določa kdaj in kako se sme izjemno taka pravica vendarle ločiti od upravičenega posestva.

Kmetijske novice.

Vinorejska razstava. Povodom IX. avstrijskega vinorejskega kongresa, se priredi v Gorici v dobi od 5. do 13. septembra 1914. vinorejska razstava z namenom, da se seznani tudi širša javnost z uspehi teoretično-praktičnih novosti, ki so se uvedle v zadnjih letih pri vinoreji, kletarstvu in pri izkoriščanju sekundarnih trtnih pridelkov. Okolnosti, ki so bile merodajne za to, da se je izbrala Gorica, kot naravno središče eminentno kmetijske dežele, za sedež vinorejskega kongresa, naj vplivajo tudi na to, da bo udeležba na razstavi častna, bodisi od strani razstavljalcev, bodisi od strani obiskovalcev, ki bodo lahko videli na razstavi najkoristnejše pridobitve zadnjih let na tem polju. Pripravljalni odbor se obrača z nujno prošnjo do vseh izdelovalcev vinarskih in kletarskih strojev in tozadevnega orodja, strojev in orodja za izkoriščanje sekundarnih trtnih pridelkov, do vseh sličnih podjetij, društev in sploh do vseh, ki se zanimajo za to prireditve, da razstavijo svoje izdelke in pridelke v svrhu, da doseže razstava v polni meri svoj, v dvojnem oziru velevažen namen.

Družbene vesti

Semenska ajda. Družba ima v zalogi izredno lepo in težko francosko izvirno seme sive ajde po 36 K 100 kg z vrečami vred. Ajdo za seme bo primanjkovalo in zagradelj bo tisti najvarneje ravnal, ki si semensko ajdo pravočasno zagotovi.

*** Plačevanje blaga.** Gg. družbenim udom naznaja, da se družba strogo drži načela, vse gospodarske potrebščine oddajati le proti takojšnjemu plačilu, oziroma proti povzetju. Družba mora sama vse potrebščine sproti plačevati in nima sredstev, da bi mogla na upanje dajati, zato tudi opozarjamo za plačilo odgovorne podružnične načelnike, da se istotako drže tega načela in da naj skrbijo za poravnavo vsakega družbenega računa tekom določenih 14 dni.

Modra galica. Cena je K 60.— za 100 kg v Ljubljani le proti takojšnjemu plačilu. Družba od-

daja za to ceno najboljšo, lahko raztopljivo belgijsko modro galico 98/99%, dasi se letos toliko in celo več zahteva za težko raztopljivo in torej manjvredno blago. Opozarjamo na spis „O kakovosti modre galice“ v četrti številki „Kmetovalca“. Voznino plačajo prejemniki sami, vendar pa je cena tako nizko kalkulirana, da hodi morebitna železniška refakcija družbi v prid, vsled česar naj se vozní listí po sprejemu zopet vpošljejo družbi.

*** Umetna gnojila** ima c. kr. kmetijska družba naslednja v zalogi:

Tomasovo žlindro. Cena za nadrobno oddajo 18 odstotne žlindre v Ljubljani je K 7.—, 19% K 7.25 100 kg.

Rudninski superfosfat s 14% v vodi raztopne fosforove kisline po K 7.— 100 kg z vrečo vred. Pri naročilih na cele vagone se pošlje superfosfat franko na vsako žel. postajo, vrhutega more družba dati 25 K popusta.

Kalijevo sol po K 12.60 100 kg. To gnojilo se oddaja tudi v vrečah po 50 kg za 6 K 50 h, ker tvornica za množine po 50 kg zaračuna 20 h za vrečo. Kdor gnoji travnike s Tomasovovo žlindro ali z rudninskim superfosfatom, ta mora gnojiti tudi s kalijem, bodisi s kalijevo soljo ali s kajnitom. Mi odločno priporočamo kalijevo sol, ki ima v sebi 42 % kalija in stane 12 K 60 h, dočim ima kajnit le 12—15 % kalija ter stana 5 K 50 h. Namesto 300 kg kajnita se vzame le 100 kg kalijeve soli, a ima še več kalija in se vrhutega še prihrani 3 K 90 h.

Kajnit po 5 K 50 h 100 kg.

Kostno moko po 10 K 100 kg z vrečo vred.

Kostni superfosfat po 11 K 100 kg.

Amonijev sulfat po 34.—K 100 kg iz Ljubljane. To dušičnato gnojilo je važno za gnojenje na njivah žitu, krompirju, ozimini itd., in sicer v zvezi s superfosfatom in s kalijevo soljo. Raba amonijevega sulfata v vinogradih je zlasti važna in zato posebno priporočena. Opozarjamo na spise: „Gnojenje vinogradov“ v peti in šesti številki in „Gnojenje travnikov spomladi s posebnim ozirom na umetna dušičnata gnojila“ v šesti številki letošnjega „Kmetovalca“.

*** Za živinorejce** ima družba v zalogi požiralnikove cevi za odraslo goved po 12 K komad in za teleta, ovce in koze po 7 K komad. Trokarji so po 5 K komad. Požiralnikove cevi in trokarji služijo v to, da se napenjanje govedi hitro in zanesljivo odstrani. — V zalogi ima družba tudi mlečne cevi komad po 80 h. Mlečne cevi se rabijo za odtok mleka, kadar kravo vime tako boli, da je ni mogoče molsti. — Napajalnike za teleta iz pocinjene ploščevine oddaja družba po 10 K.

Tropine podzemeljskega oreha. Te tropine imajo zajamčeno 56 do 57 odstotkov beljakovin in maščobe v sebi. Družba je ugodno kupila večje množine in jih oddaja po 20 K 100 kg iz Ljubljane. Prof. dr. Pott pravi v svoji knjigi o krmilih: „Orehove tropine se morajo prištevati najmočnejšim dušičnatim in najlažje prebavnim rastlinskim močnim krmilom; odlikujejo se posebno po večji vsebini beljakovin.“ Tudi mi jih priporočamo našim udom, ki imajo živino navajeno na krmljenje z močnimi krmili; dobivajo se v vrečah po 75 kg.

Lanene tropine, ki so zelo priljubljene, ima družba vedno v zalogi. Stanejo K 20.— 100 kg v Ljubljani, v vrečah po 50 kg. Družba te tropine posebno priporoča za pokladanje mlečnim kravam in teletom. V njih je 42 % beljakovin in toščobe.

Sezamove tropine. Družba je ugodno kupila večje množine najfineje zmletih sesamovih tropin in jih

oddaja po nižani ceni K 20—100 kg iz Ljubljane. Te tropine družba jako priporoča. Vsebujejo jamčeno 50 odstotkov beljakovin in maščobe in se dobivajo v vrečah po 75 kg. —

Sladkornata močna krmila kot izborna okrepčujoča primes k drugim krmilom ima c. kr. kmetijska družba v zalogi ter jih oddaja le v celih vrečah po 50 kg, in sicer mešanice za pitanje govedi, prasičev ter za molzne krave po 19 K 100 kg z vrečami vred iz družbenega skladišča ali postavljene na ljubljanski kolodvor. Opozarjamo na spis „Sladkornata močna krmila“ v 2. št. lanskega „Kmetovalca“, ki pojasnjuje naravo, učinek in način pokladanja sladkornatih močnih krmil.

Ribja moka. Odslej bo imela c. kr. kmetijska družba v zalogi ribjo moko, ki je izborna močno krmilo za prasiče. Družba jamči za njeno sestavo in zlasti za okoliščino, da zanesljivo nima v sebi preveč toliščobe. Opozarjamo prasičerejce na spis „Močno krmilo »ribja moka« kot pospeševalno sredstvo za rast in pitanje prasičev“, ki je izšel v devetnajsti številki lanskega „Kmetovalca“ in ki ga kot „Gospodarsko navodilo“ prasičerejcem in tudi perutninarjem na zahtevanje brezplačno pošljemo. Ribja moka vsebuje najmanj 50% beljakovin, 13% fosforovokislega apna in največ 3% toliščobe ter stane pri manjših množinah 35 vinarjev kg, v izvornih vrečah po 75 kg pa 34 vinarjev kg z vrečo vred. — Majhne platnene vrečice, ki vsebujejo po 5 kg, stanejo 2 kroni z vrečico in voznim listom vred, a brez poštnine.

Klajno apno, 38—42%, precipitirano (ne žgano) blago, oddaja družba v izvornih vrečah, težkih 50 kg po 22 kg. V manjših množinah, nad 20 kg, po 24 h, v množinah pod 20 h kg pa po 26 h kg. Za manjše pošiljate na zunan se še posebej zaračuni za vsako pošiljatev 30 h za zavoj, vozni list itd. — Manj kakor 5 kg se ne razpošilja. — Opozarjamo, da je klajno apno potreben dodatek h krmu, koder krmila nimajo v sebi dovolj rudninskih snovi, zlasti fosforove kisline, in da klajnega apna ni zamenjati z ničvrednimi redilnimi štopami za živino.

Živinsko sol priskrbuje družba vsem tistim, ki ne morejo osebno v Ljubljano ali ki je v svoji bližini ne morejo kupiti po 7 K 20 h 100 kg. Živinska sol se oddaja le v vrečah po 50 kg. Le tista naročila na živinsko sol se izvršujejo, ki se zanje denar naprej pošlje.

* Oljnatih tropin po nižani ceni, t. j. po 15 K za 100 kg, kakor je bilo objavljeno v zadnji številki „Kmetovalca“, c. kr. kmetijska družba ne oddaja več, ker je v to svrhu določena podpora že popolnoma izčrpana in se odslej naprej vsa naročila na oljne tropine brezpogojno zavrnejo. Odslej naprej družba oddaja te tropine po tržni ceni, in sicer po 20 K za 100 kg. Glede naročenih oljnih tropin po nižani ceni si je c. kr. kmetijska družba pridržala odločitev, katero vrsto od tropin, ki jih v svojih družbenih vesteh objavlja, naročnikom po nižani ceni dodeli, ker so vse tri vrste tropin, ki jih ima družba v zalogi, precej enako vredne in imajo enako tržno ceno. Kolikor je bilo mogoče se je seveda družba na izražene želje ozirala.

Za vinogradnike in vinske trgovce ima odslej naprej kmetijska družba vedno v zalogi vrhu drugega še sledeči novi dve kletarski potrebščini: 1. Bernadotov vinomer (vinsko tehtnico) za hitro določanje alkohola v vinu mrzlim potom. Cena temu vinomeru je 6 K ter je denar pri naročitvi naprej poslati. 2. Eponit, s katerim se vzame vinu vsak zoprn okus ali duh, bodisi po gnilobi, plesnivcu, po sodu, grenkobi itd. Kg eponita stane 5 K brez poštnine in zavoja. Množine eponita po 10 kg se pošilja za 60 vinarjev s poštnino in zavojem vred kakor

vzorec brez vrednosti in je denar naprej poslati. Opozarjamo na spisa c. kr. kletarskega nadzornika Fr. Gombača o vinomeru in o eponitu v 6. številki letošnjega „Kmetovalca“.

Oddaja kos. Družba ima v zalogi za svoje ude posebno narejene kose iz najboljšega avstrijskega jekla, in sicer v isti kakovosti kakor lansko leto. — Kose so ravne, pri peti širje, in pete so tako postavljene, kakor jih žele naši kosci. Družba je dala napraviti obliko, ki je sicer enotna, ki pa po možnosti ustrega različnim željam posameznih pokrajin vse dežele. Na pogosto izraženo željo po trših kosah imamo trše kaljene kose. — Vse kose so že obrušene, da se hitreje sklepljejo. Koso more vsakdo izbrati ter tako, ki ima kako napako, ki jo je zakrivila tvornica, zameniti. — Vsaka kosa ima vtisnjeno družbeno ime. — Ker se zaradi visoke poštnine pošiljatev posameznih kos preveč podraži, zato priporočamo skupno naročanje potom podružnic, in sicer če le mogoče vsaj 10 kos skupaj.

Cene kosam so naslednje:

Dolgot v pesteh:	4½	6	6½	7	7½	8
„ „ cm:	45	60	65	70	75	80

Cena: K 1—, 1—, 1—, 1·20, 1·20, 1·20

Pri poštnih pošiljatev se zaračuni 30 h za ovoj in za vozni list. Kot posebna znamenitost glede kakovosti jekla in natančnega izdelovanja slove kose iz bavarških tvornic. Družba si je letos za poskušnjo nabavila manjšo množino teh kos, ki so napravljene iz pristnega švedskega jekla. Cena za komad 65, 70 ali za 75 cm dolge kose je K 2 (znamka Herkules).

* **Prave bergamaške osle**, in sicer temnovišnjekaste podolgem žilaste, oddaja družba 25 do 26 cm dolge po 60 h 28 do 29 cm dolge po 80 h in po 1 K komad.

Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Občni zbor c. kr. kmetijske družbe kranjske dne 14. aprila 1914.

(Dalje.)

Iz tega besedila se vidi, da ima omenjeni cesarski patent in tista ministerialna naredba popolnoma drugi zmisel, nego se jima je podikal na mesarskem shodu. Kot stranska kmetijska obrt se pa klanje živine mora dopustiti vedno, kadar kmet kolje živino, ki jo je sam vzredil v svojem kmetijskem gospodarstvu. Vsak producent ima pravico svoje lastne pridelke in izdelke tudi sam prodajati. Edinole kmetu naj bi bilo po mnenju nekterih ljudi zabranjeno, da s trudom svojih rok ne bi smel sam razpolagati, ampak bi moral stati pod jeroštvom drugih stanov. Kmet sme svoje žito sam mleti, sme iz sadja delati konzerve ali ga kuhati v žganje, sme iz grozdja pripravljati vino, sme iz mleka delati maslo in sir, sme iz prasičev delati klobase in nihče mu ne sme braniti, da ne bi tudi svojega lastnega vola zaklal in poljubno razprodal.

Zato predlagam sledečo resolucijo:

Visoka c. kr. deželna vlada se naprosi, da izda na vsa c. kr. okrajna glavarstva pouk o izvajanju določb v cesarskem patentu z dne 20. decembra 1859 in v naredbi trgovinskega ministrstva z dne 21. decembra 1908 v tem zmislu, da se kmetom pusti prosto klanje lastne živine in kmetijskim zadrugam klanje zadrugne živine kot dovoljena postranska kmetijska obrt.

Njegova izvajanja so se vsesplošno odobraval, resolucija sama pa je bila sprejeta soglasno in s splošnim odobravanjem.

V debati o njegovih izvajanjih je zlasti poročal delegat selške kmetijske podružnice gospod Tavčar, da se kmetje dostikrat s klanjem doma obvarujejo preobčutne škode ob trdosrčnosti mesarjev. Pravil je, da izkupijo kmetje za doma zaklane in razprodane živali po 100 K in tudi nad sto kron več, kakor jim ponujajo mesarji in bi torej prepoved klanja svoje živine doma pomenila za naše kmetovalce naravnost velik in hud udarec, ker bi bili potem na milost in nemilost izročeni mesarjem.

Gospod župnik in deželni poslanec Piber je poročal kakšne nadloge pretijo našim kmetovalcem zaradi pomanjkanja krme. Ljudi cene za isto so v zadnjem času neprimerno visoko poskočile. Povdarjal je, da je nujno potrebna pomoč. Ta pomoč pa naj bi prišla v korist zlasti živinorejskim zadrugam in kmetijskim podružnicam. Predlagal je naslednjo resolucijo na c. kr. vlado:

C. kr. vlada se naproša, da z ozirom na pomanjkanje krme radi suše zadnjih let ter opustošenja po črvu izposluje pri ministrstvu za notranje zadeve izdatno državno podporo za nakup krme, zlasti močnih krmil revnim in malim živinorejcem v prizadetih občinah, da bodo mogli preživeti živino vsaj do poletja. Pri tozadevnih podporah naj se v prvi vrsti ozira na živinorejske zadruge in kmetijske podružnice. Akcija naj se čimprej izvrši.

Resolucija je bila soglasno sprejeta.

Pri tej priliki je povdarjal gospod župnik Škerjanc, da krme zlasti na Notranjskem silno primanjkuje in bi bila nujno potrebna hitra odpomoč.

Nato je poročal gospod ces. svetnik Gustav Pirc o predlogih posameznih kmetijskih podružnic, ktere navajamo nakratko kakor sledi:

(Konec prih.)

Razglas

o državnih konjerejskih darilih za kobile in žrebice, ki se bodo 1. 1914. delila na Kranjskem

- a) za kobile z žrebetom, ki še sesa ali je že odstavljeno;
- b) za mlade zaskočene kobile in
- c) za žrebice v naslednjih enajstih konkurenčnih postajah:

dne **28. maja 1914** ob 8. uri dopoldne v **Postojni** za konje žrebčarniškega plemena,

dne **29. maja 1914** ob 1/2 9. uri dopoldne na **Vrhniki** za konje žrebčarniškega in mrzlokrvnega plemena,

dne **4. junija 1914** ob 1. uri popoldne v **Bohinjski Bistrici** za konje mrzlokrvnega plemena,

dne **5. junija 1914** ob 8. uri dopoldne v **Lescah** za konje mrzlokrvnega plemena,

dne **17. junija 1914** ob 1. uri popoldne v **Mengšu** za konje mrzlokrvnega plemena,

dne **18. junija 1914** ob 8. uri dopoldne v **Kranju** za konje mrzlokrvnega plemena,

dne **6. avgusta 1914** ob 10. uri dopoldne v **Trebnjem** za konje žrebčarniškega plemena,

dne **7. avgusta 1914** ob 1. uri popoldne v **Kočevju** za konje žrebčarniškega plemena,

dne **8. avgusta 1914** ob 8. uri dopoldne v **Škofelci** za konje žrebčarniškega in mrzlokrvnega plemena,

dne **12. avgusta 1914** ob 8. uri dopoldne v **Št. Jerneju** za konje žrebčarniškega plemena,

dne **13. avgusta 1914** ob 8. uri dopoldne v **Mokronogu** za konje žrebčarniškega plemena.

Nektera določila o darilih

(podrobnosti so objavljene po lepakih).

Konj, ki je bil že obdarjen v kaki obdarjevalski postaji z državnim darilom, je tisto leto izključen od nadaljnje konkurence v kaki drugi postaji.

Pri obdarjevanju v eni konkurenčni postaji ne sme v eni in isti kategoriji konj, sposobnih za darilo, biti obdarjenih več nego samo en konj enega posestnika z državnim novčnim darilom. Kadar pa en posestnik razstavi v eni kategoriji več konj nego dva, je šteti to za zborno ali kolektivno razstavo ter jo obdariti samo z enim državnim novčnim darilom ali s častnim darilom.

Rod vsakega konja, ki se poganja za državno darilo, mora biti dokazan, in sicer če izvira od državnega žrebca ali od dopuščene zasebnega žrebca ali od svojega žrebca konjskega posestnika; v prvih dveh slučajih mora imeti s seboj predpisani spuščalni list.

Vsakemu konjskemu posestniku je dano na prosto voljo izvoliti si tisto konkurenčno postajo, v kateri se more njegov konj glede na svoje pleme (žrebčarniško pleme, mrzlokrvna plemena) poganjati za darilo.

Od konkurence so izključeni:

- a) konji v posesti konjskih kupčevalcev, ki niso obenem konjerejci, kakortudi inozemski konji vohče;
- b) kobile, ki so v posesti c. kr. deželne brambe;
- c) subvencionirani noriški žrebčki in žrebice.

Za darila se smejo poganjati:

Kobile z žrebeti, in to:

žrebčarniškega plemena v starosti od 5. leta naprej, ki imajo s seboj svoje lepo žrebe pri sescu ali že odstavljeno, ki izvira od državnega ali dopuščene zasebnega žrebca ali od svojega žrebca dotičnega kobiljega posestnika;

mrzlokrvnih plemen v starosti od 4. leta naprej pod zgoraj navedenimi pogoji.

Zaskočene kobile, in to:

žrebčarniškega plemena v starosti 4 in 5 let, če je dokazano, da so bile v obdarovanskem letu zaskočene;

mrzlokrvnih plemen v starosti 3 in 4 let, če je dokazano, da so bile v obdarovanskem letu zaskočene.

Dokazati je, da so bile te kobile po državnem ali dopuščene zasebnem žrebcu ali po svojem žrebcu dotičnega kobiljega posestnika zaskočene.

Žrebice, in to:

žrebčarniškega plemena, enoletne, dveletne in triletno; mrzlokrvnih plemen, enoletne in dveletne.

Vsak konjski lastnik, ki prejme za plemenskega konja darilo, mora podpisati reverz, s katerim se zaveže, da tega konja po izvršeni delitvi daril obdrži še eno leto ter ga prihodnje leto ob delitvi državnih daril pripelje pred obdarjevalsko komisijo, če je konj do takrat še živ, in da, če ne izpolni katerega zgoraj navedenih obetov, brez ugovora povrne prejeto novčeno darilo c. kr. državni žrebčarni v Gradcu.

Pri obdarovanih kobilah z žrebetom se posestnik zaveže, da obdarovane kobile eno leto ne bo prodal; ta zaveznost se pa ne razteza tudi na žrebe obdarovane kobile, ker se ne obdari žrebe, ampak samo kobila.

Razdelilo se bo **skupaj 5980 kron in 117 komadov svetinj.**

Konji morajo imeti s seboj predpisane živinske potne liste. Konji, ki ne pridejo ob zgoraj določeni uri na premovalni prostor, se ne pripuste k premovanju.

Zoper izrek obdarjevalske komisije ni nobenega priziva.

Posestniki triletnih za pleme sposobnih žrebcev se vabijo, naj jih ob priliki obdarjanja pripeljejo pred komisijo v ta namen, da se zapišejo, ker bi se utegnili pozneje kupiti kot plemenski žrebci.

==

PERUTNINAR.

==

Uradno glasilo samostojnega perutninarskega odseka c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Cilj in načrt perutninarjev.

Preden začnemo kako delo in sploh vselej preden se kake reči lotimo, se moramo vprašati, kaj pravzaprav hočemo narediti, kaj hočemo doseči! Z eno besedo — postaviti si moramo cilj, ktere ga hočemo po gotovem načrtu doseči. Vzemimo si za zgled kmeta, ki si hoče postaviti hlev. Vprašati se mora, iz kakega materiala naj bo in kako ga hoče imeti narejenega. Koliko naj bo dolg, koliko širok in koliko visok, da bo primern številu živali, ki jih misli rediti v tem hlevu. Nov hlev, in sicer tak in tak — to je njegov cilj. Sedaj pa se pogovori z zidarjem, kako bi dosegel ta cilj, kako bi sezidal poslopje. Za to pa je treba načrta. Po njegovih zahtevah sestavljeni načrt je podlaga za dosego cilja.

Temu moremo prav lepo primerjati perutninarja. Pa on vendar ne zida? Pač tudi on zida, le da pri tem zidanju, pri tej gradnji ne rabi peska, opeke, malte, lesa itd. On gradi tudi neko poslopje, pa to poslopje ni mrtvo, marveč živo. Živo poslopje graditi in tako dograditi, da je dosežen cilj, je pa dostikrat veliko večja umetnost, kakor pa postaviti stavbo. Perutninar gradi iz jajca živo žival, to se pravi iz jajca izleglo pišče goji in ga hoče vzrediti v lepo žival, od ktere pričakuje prav gotovih koristij. Predvsem imam tu v mislih kokoši, (za druge živali velja podobno). Cilj torej je enemu dobra nesna, drugemu dobra klavna kokoš. Obenem pa mora žival biti taka, da se pri naših podnebnih kakortudi gospodarskih razmerah kolikor mogoče najugodneje razvija in daje mnogo koristi, ne da bi pri tem trpela škodo žival sama ali pa njen zarod.

Posestnik, ki si gradi hlev in hoče imeti betoniran tlak, jasli in odvajalnike mora pač zidati, oziroma izbrati takih materialij, da lahko napravi beton. Istotako mora perutninar, ki hoče vzrediti nesnih kokoši, nasajati le taka jajca, ki izvirajo od dobrih nesnih kokoši, oni pa ki hoče klavnih kokoši, ima jemati jajca za valenje le od takih živali, ki so dobre klavne živali. Kdor pa hoče vzrediti kokoši, ki naj bodo dobre jajčarice in obenem tudi dobre klavne kokoši, mora seveda nasajati le takih jajec, ki izvirajo od kokoši, ki so dobre za nesenje in imajo tudi dobro in okusno meso ter se dajo lepo porediti. Ni torej vsako jajce dobro za valenje. Predvsem se mora človek vprašati, kakšno žival hoče, in potem tudi jajca za nasajanje jemati le od takih kokoši, kakršnih si stavi za cilj. Nikakor pa ni upravičeno kupovanje jajec raznih plemen kar tjavendan, kajti pri reji koristonosnih živali je plemo tudi velikega pomena. Imamo plemena, katerih kokoši so le dobre jajčarice, meso pa je manj vredno. Drugih plemen kokoši so pa zopet jako dobre klavne, pa slabe nesne kokoši. Tretja možnost pa je, da so kokoši dobrega nesenja in tudi izvrstne za meso. Takim živalim pravimo, da so dvostransko koristonosne. Take živali navadno ne znesejo toliko množino jajec kot nesne kokoši, vendar ne dosti manj, poleg tega se pa da žival lepo porediti, njeno meso je okusno in lepo ter se slednjič dobro proda. Na ta način je navadno koristnost teh dvostranskih kokoši večja kakor pa enostranskih.

Najtežje je vprašanje, se li to ali ono plemo pri nas dobro obnese? Dosedaj še nimamo pravih izkušenj, vendar se za naše kranjske razmere more sklepati, da so plimetke in štajerske kokoši kot dvostransko koristonosne še najprimernejše. Kot kokoš-jajčarico bi se pa moglo priporočati laško jerebičarko. Samostojni perutninarski odsek c. kr. kmetijske družbe kranjske je tudi izdelal načrt, po katerem priporoča na Gorenjskem in po logaškem okraju ter pivški planoti izključno le rejo plimetk, na Dolenjskem poleg plimetk zlasti rejo štajerskih kokoši, po Krasu pa rejo laških jerebičark. Kdor nima že doma svoje reje omenjenih plemen, bo mogel potem od perutninarskega odseka dobivati jajca za valenje iz rok priznanih dobrih rejcev in bo smel biti zasiguran, da dobi le prvovrsten gradbeni material — le prvovrstna jajca za valenje. Kako je postopati z jajci med valenjem, z izleglimi piščanci, sem že opisal v več spisih „Perutninarja“. Pravih koristi bo iz „Perutninarja“ mogel s haskom zajemati pa le tisti, ki ga res ne samo naroča in plačuje, ampak tudi — čita. Žalibog gre vedno največ listov neprečitanih v peč ali pa se prodajo v trgovino za zavijanje sladkorja i. dr. Spisi, ki jih je čitati v „Perutninarju“, so načrt, ki pove, kako je postopati perutninarju v dosego svojih ciljev.

Posebno naj velja načelo, da iz slabega nikdar ni mogoče narediti kaj dobrega. Narobe je pač lahko. Kakortudi ni mogoče narediti iz krompirja repo, tako tudi ni mogoče vzrediti iz jajec izključno dobroesnih, dobrih klavnih živali.

Veliko napak delajo naši perutninarji zlasti s svojo rejo. Koristi hočejo od živali, vendar pa v istem hipu pozabijo, da treba žival tudi postavljenemu cilju primerno vzrejati. Največkrat jim je le za lepo perje. Z lepoto perja se ni še nobeden želodec potolažil! Poglejmo si zopet kmeta, ki si stavi nov moderni hlev. Po stavbnem načrtu ne pazi samo, da bo hlev nazunaj lep in očem dopadljiv, ampak da bo njegova notranjost prava, da bo odgovarjala vsem zahtevam, ki jih stavi on in živina. Tudi perutninar mora predvsem gledati na notranje lastnosti svojih živali, na one lastnosti, ki žival usposobljajo, da more dati pričakovanih koristi. Obenem je seveda kolikortoliko gledati na čistost plemena in barve perja, ki je tipično za dotično plemo. Koristnost naj ti je prva, čistost plemena druga stvar. Da plemenske čistosti ne smemo zanemarjati, je jasno. Mislimo si lahko kokoš jerebičarko. Kakorhitro iz njenih jajec izlegle živali kažejo drugo barvo, ki temu plemenu ni lastna, tedaj moramo sklepati, če so imeli drugoplemenski petelini priliko jajca oploditi, da so te nove živali mešanica obeh onih plemen. Stem so se najbrže pomešale v podobni meri kot perje tudi notranje lastnosti. Mlade živalce bodo rasle, toda njih koristnost je sedaj dvomljiva, tuje plemo je najbrže slabo, lahko pa tudi dobro vplivalo. Kakorhitro žival ne kaže več one podobe, ki je lastna njenemu plemenu, lahko sumimo, da so se izpremenile tudi njene notranje lastnosti. Ta izprememba se zgodi največkrat na škodo koristnosti. Žival pa lahko izgubi obliko in podobo plemena, četudi sta bila oče in mati (kokoš in petelin)

istega plemena. O tem sedaj dalje razpravljati ne kaže, kakortudi ne o izpremembah notranjih lastnosti. O tem priobčim kaj natančnejega morda ob kaki drugi priliki v „Perutninarju“.

Ko smo torej odbrali jajca za valenje le od nesnih živali, če hočemo le dobrih jajčaric, od dobrih klavnih živali, če hočemo tudi takega zaroda, in le od dobrih, dvostransko koristnih živali, če hočemo zarediti živali, ki so dobre za nesenje, kakortudi za klanje, potem še nismo zvršili vsega načrta, da dosežemo svoj cilj — imeti le dobrih takih ali takih živali. Ne, s pravilno rejo in negovanjem ter zlasti s pravilnim odbiranjem živali za plemo imamo še dovolj opravila, če hočemo dobiti takih živali, katerih potomci nam bodo mogli ustrezati v vseh ozirih. Navadno pričakujemo dobrega zaroda le od dobrih staršev. Je tudi prav tako. Vendar to vedno ne velja. Najdejo se tudi izvrški, slabiči, včasih pa se dobi tudi od slabih staršev dobrih potomcev. To je nastalo vsled podedovanja skritih lastnosti, ki so v živali tičale in niso prišle do veljave. Tudi dobri starši so imeli lahko skrito kako slabo, ali pa slabi starši dobro lastnost, ki pa se razvije šele pri potomcih. Kako jo bodo zopet potomci podedovali na svoje naslednike, pa je skrivnost narave, katere skrivnosti do danes še ni bilo mogoče človeškemu umu rešiti. Iz prejšnjega je razvidno, da od dobrih živali lahko dobimo slab zarod. Zato pa mora biti perutninar skrajno pazljiv in mora vse izrodke izločiti od reje s pravilno odbiro živali za plemo. Le s skrbnim odbiranjem, pravilno rejo in oskrbo se da koristnost takega plemena obdržati, oziroma do gotove meje tudi izboljšati. Če križamo kako plemo z navadnim domačim plemenom, potem dobimo tudi takorekoč novo plemo, ki je dobro ali pa ne. Če hočemo dobrote novega plemena obdržati in si ga zarediti, moramo ravnotako skozinsko delati po gotovem načrtu, ki naj nam da doseči svoj cilj. Ta načrt je pravilna reja in negovanje, in pravilno nadvse skrbno odbiranje jajec za valenje in ravnotako skrbno odbiranje živali za plemo, ki naj nam dajo dobrih potomcev.

Skrb za dobro in pravilno izpeljavo perutninarjevega načrta se začne z jajcem in neha tedaj, ko iz jajca izleglo, razvito in dozorelo žival odstavi od plemenitve. J.

O vzrejevanju piščancev.

Na prvi pogled se zdi marsikomu valenje najvažnejše v reji perutnine. Vsekako je to zelo važno, vendar ne najvažnejše. Če smo odbrali oplojena jajca od najboljših plemenskih živali, če smo še tako skrbno odredili vse potrebno za valenje, če smo nasadili še tako dobro kokljo, vendar še nismo storili in dosegli vsega. Najvažnejše pač pride šele takrat, kadar se iz jajec izležejo mladiči, kadar se nam nehote vrine misel kaj početi, kako ravnati, da se bodo živalce lepo razvijale, kako jih bomo vzredili? Vzreja mladih živali je silno važna, kajti od te je mnogo odvisno, kakšne bodo te živali, ko dorasejo. V najnežnejši mladosti so mladiči slabotni in raznim boleznim jako dostopni. Imeti morajo zato dobrega vodnika, poleg koklje tudi človeka, ki jim skuša dati tega, česar mladi život potrebuje in odvracati od njih vse to, kar bi jim utegnilo škodovati.

Vse to ravnanje in čuvanje mladih živalic od tedaj, ko se izležejo pa dotlej, ko dovolj dorasejo in si morejo hrane same iskati in sploh samostojno živeti imenujemo — vzrejevanje.

Pod to besedo pa ni misliti samo krmljenja, ampak tudi negovanje in oskrbovanje, torej vseh onih činiteljev, ki pospešujejo ugoden razvoj mladih bitij.

Naša skrb za vzrejevanje perutnine pa se ne začne šele tedaj, ko se mladiči izvale, ampak kolikortoliko že prej, že ob času valjenja.

Glede valjenja je bilo v prejšnjih številkah „Perutninarja“ marsikaj povedanega, tu pa bi sedaj kazalo nekoliko pažnosti posvetiti koklji in pa gnezdu.

Gnezdo se napravi na takem kraju, kjer ima zrak do istega dovolj dostopa. Prostor pa mora biti tudi tak, da nudi koklji potrebni mir. V napravi gnezda greši marsikteri perutninar zelo veliko na škodo mladega zaroda. Isto naj bi bilo napravljeno takole. Na ravnem in pri tleh naj bi bila najprej plast sveže zemlje v katero je vdolbena nekaka kotanja. Ta kotanja se potem pokrije s senom, da je ležišče nekako mečje in udobnejše. Vse to naj bi bilo obdano z okvirom, katerega stranice naj bi bile vsaj po 30 cm dolge in kakih 10 cm visoke. Zakaj pa ravno tak okvir in ne kar zaboj ali pa košara, in zakaj naj bo vse to na ravnem in pri tleh? Ta zahteva je videti kaj enostavna in malo pomembna, vendar bo takoj vsakdo uverjen o njeni važnosti in pomenu.

Kadar gre koklja z gnezda se mora zagnati, da doseže visoki rob košare ali pa zaboja, kadar se vrača zopet, skoči iz višine v gnezdo in ravnotakrat največ jajec pokvari. Neglede na to, da jih lahko pobije, je tako zaganjanje in skakanje že vsled tega škodljivo, ker se jajca lahko pretresejo. Iz prejšnjih spisov v „Perutninarju“ vemo, da so v času od 8. do 11. dne žilice v jajcu jako razprežene pa proti stresljajem občutljive. Neprimeren sunek, žilice se pomešajo ali zavozljajo ali pa potrgajo in usoda razvijajočega se bitja je stem zapečaten. Poginiti mora. Če pa je gnezdo obdano le z okvirom, tedaj je nevarnost mnogo manjša. Če že takrat, kadar koklja gnezdo zapušča ne odstranimo okvira, pa ga vsaj takrat lahko, kadar se ima vračati in ji ni treba skakati v gnezdo, ampak lahko mirno sede na jajca. Kadar se mladiči izležejo, se rabi navadno ravnoisto gnezdo za bivanje negodnih živalic. Zgodi se, da zleze enoalidruko pišče izpod matere in se klati okrog, dokler naposled ne pade čez rob in se pobije ter milo čivka. Koklja gre seveda za njim in ga skuša ogreti, medtem pa zapusti ostale. Ti zopet silijo za kokljo in tako popadajo zopet čez rob. Pri tem si seveda mlade nežne živalce dostikrat kaj nepotrebnega nakopljejo. To padanje je pa seveda mogoče le tam, kjer so visoke in nenavpične stene, ki obdajajo gnezdo. Gnezdo z omenjenim okvirom tudi to prepreči. Nadaljna dobra lastnost takega okvira je tudi, da piščancev ni treba z gnezda jemati, kadar jih koklja hoče okoli voditi, in jih zopet v gnezdo devati, kadar se zvečer vračajo spat, ampak se odstrani le okvir, piščanci skobacajo sami v gnezdo in koklja sede nanje; tedaj se zopet položi okvir ob gnezdu. Ta potem tvori ograjo, ki čuva mladiče pred izpadanjem iz gnezda.

Tako napravljeno gnezdo pa še ne odgovarja vsem zahtevam. Kakor znano se zlasti v gnezdu naseli najrazličnejši mrčes, ki trpinči ubogo kokljo. Ta je vsled tega nemirna in zopet preti razvijajočemu se bitju nevarnost pogina. Zato se gnezdo in kokljo že takoj v pričetku dobro potrese s kakim praškom proti mrčesu. Vsekako je dobro dejati v gnezdo tudi nekoliko žvepla (žvepljenih cvetic). Preden se mladiči izvalijo je štupanje s praškom proti mrčesu zopet priporočljivo, ker

bi bila utegnila koklja kak mrčes zanesti od druge. Mrčes bi mladičem silno škodoval.

Pod kokljo ne dajamo nikdar več jajec valiti, kakor jih more dobro pokriti s svojim truplom.

Zlasti važno pa je vprašanje, kako naj ravnamo z izleglimi piščanci in kako naj jih krmimo.

Dokler je še mlada živalca v jajcu se hrani s hranilnimi snovmi, ki so v jajcu. Preden se pišče izleže, še ne porabi vseh teh hranilnih snovi, ampak jih ima v sebi še tudi nekaj časa, ko se je že izleglo, in more nekaj ur, celo nekaj dni izhajati s hrano, ki mu jo takorekoč dá narava, da jo prinese s seboj na svet. Ta hrana je taka, ki mladi živali najbolj ugaja, in po kateri gotovo ne zboli. Vsled tega naj bo naša prva in glavna skrb, da piščancev v prvih dneh ne krmimo preveč, ali bolje rečeno, da jih v prvem času sploh nič ne krmimo. Pred pretekom štiriindvajsetih ur ne sme dobiti pišče nobene krme, ker ima še v sebi dovolj hranilnih snovi za nekaj časa. Velja naj načelo, da pred 24 urami ne krmimo, ampak komaj šele po preteku 36 do 48 ur. Ravno prezgodnje krmljenje mladičev je vzrok, da ti v toliki množini, tako pogosto in tako hitro poginjajo. Vsled prezgodnjega krmljenja se pojavljajo razne bolezni, ki tako grozno zagospodarijo med novim zarodom. Najboljše znamenje, kdaj se sme izleglim živalcam dati krme, je njih nemirno vedenje. Izpočetka, ko se izvalijo, zahtevajo od nas le mirú in primerno toplega prostora. Ko so vso hrano, ki jo imajo v sebi že porabili, kadar torej začutijo glad, tedaj postajajo nemirni. Radi se oglašajo tudi s čivkanjem. Ta nemir, oziroma živahnost nam je tedaj prvo znamenje, da jim je treba dati kaj za njih prazni želodeček.

Kaj pa naj dobe izlegli piščanci? Ali je vseeno kaj jim damo?

Nepravilno in neprimerno krmljenje je oni činitelj, ki povzroča toliko zla, toliko bolezni med perutnino in ki marsikteremu perutninarju vzame pogum do nadaljne reje. Žival izrežati ni tako enostavno, ampak zelo težavno. Rejec mora poznati ustroj dotične živali in tudi njene zahteve po hrani. Stem pa še ni vse dovršeno. Vedeti mora kakšne kakovosti in krmilne vrednosti je vsaka posamezna vrsta krme in kdaj ter pod katerimi pogoji se jo sme živali dajati.

Prva hrana naj bo mladim živalcam pšeno, proso, ali zdrobljena ajda, torej ne mehka piča. Tako pičo jim je dajati vsaj prva dva do tri dni. Potem se jim sme dajati tudi mehke piče, toda nikdar ne mokre, ker se drugače kaj rada pojavi nevarna driska. Pišče, ki je dobilo drisko, navadno kmalu pogine. Lehko se zgodi, da na ta način rejcu v par dneh poginejo vse mlade živalce. Driska nastopa najčešče zaradi tega, ker se vsled mokre piče prehladi.

Kot mehko pičo smemo dajati zdrobljen bel kruh, fino sesekano trdokuhano jajce, tudi kake mesne odpadke, toda le malo, takorekoč le kakor nekako zabelo. Nekteri dajejo tudi namočen riž ter tudi mleko. Opozoriti pa moram, da živalca nikakor ne sme dobivati preveč jajčne piče. V tem oziru bodimo jako previdni, da se izognemo škode. Ravnotako je največja paznost na mestu, če dajemo piščancem mleka. Prav sedaj v toplih dneh se isto rado kisa, piščanci pa ne smejo dobivati prav nobene kisle ali okisane piče, kajti ta je za nje strup. Kaj rada se v tem slučaju pojavlja driska. Mehke piče, sploh ne smemo pripravljati za več dni naprej, ampak za vsak dan sproti. Skrbno je očistiti tudi posodo, v kateri so ostanki take piče še od prejšnjih dni. Vsaka najmanjša malomarnost se pri

vzreji perutnine lahko kaznuje s poginom mladega življenja. Kjer mladiči nimajo prilike, da prosto hodijo okoli in si iščejo tudi mesne piče živalskega izvora, kakor razne črve, hrošče itd., se s pridom porabljajo tudi razne mesne moke, katerih se jim daje s posnetim mlekom vkuhane, in sicer tako, da niso redke, ampak bolj goste in da, če se jih pomeša še s pšeničnimi otrobi ne obstanejo na prstih onega, ki jih meša, marveč se dajo z roke lepo otepsti. Zelo dobra je tudi ribja moka. Piščancem, ki so zaprti v prostoru, kjer ne morejo dobiti tudi zelene krme, polagajmo tudi drobno zrezanega rmana in pekočih kopriv (ne mrtvih, kakor je bilo v enem prejšnjih „Perutninarjev“ pomotoma rečeno), ker ima pekoča kopriva več hranilne vrednosti. To pičo se jim daje v pričetku vsaki dve uri, kadar pa so piščanci stari 4 do 5 tednov naj se jih krmi štiri do petkrat na dan. Prav v prvih dneh se seveda istako ne sme mladičem zrnja (prosa, pšena) kar nasuti, da lahko jedo kolikor hočejo. To je zelo napačno! Bolje je, da se jim da piče pomalem pa večkrat, ker je vsekako bolje, da so mlade živalce raje malo lačne, kakor pa preveč site. Zadnja piča proti večeru pa naj ne bo mehka, ampak naj obstoji v prvi vrsti iz zrnja. Poleg vsega tega naj jim pa bo vedno na razpolaganje sveža voda, v katero smo potaknili par rjavih žebeljev ali pa železne (zelene) galice. Manjkati jim tudi ne sme apna, (kreda, klajno apno) zdrobljenega oglja in peska ali pa fino zdrobljenega porcelana.

Če piščanci nimajo prostega pregibanja po vrtovih, sadovnjakih itd., če nimajo brskališča na prostem, ampak so v kakih prostorih zaprti, moramo skrbeti, da tla niso pretrda. Mlade živalce imajo še zelo slabotne kosti v krakih in nogah, in se kaj rado dogaja, da se jim noge pošibijo. Kadar se mladič razvije in če ima vse povešene in zveržene noge, gotovo ne dela prav lepe podobe. To bi potem marsikteremu perutninarju vzelo veselje do reje perutnine, živali same pa so vsled teh napak dostikrat močno ovirane pri svojem pregibanju. Kako pa tej nepriliki odpomoremo? Napačnih nog pač ne bo lahko popraviti, zato pa pred vsem skrbimo, da sploh odpravimo mogočnost, da bi se kaj takega zgodilo. Napravimo jim mehka tla, ki naj bodo vsaj kakih 10 cm visoka. Zato rabimo pesek, svežo zemljo, žaganje, šoto ali kaj drugega podobnega. Najboljši je seveda droben pesek ali pa sveža zemlja.

Ob tej priliki naj omenim, da se je tudi z ozirom na kokljo treba držati gotovih pravil glede krme in negovanja, kajti valenje samo in uspeh valenja sta v veliki meri odvisna od koklje. Če je koklja dobro in pravilno krmljena ter oskrbovana, se seveda počuti dobro ter veliko laže vrši svojo dolžnost, kakor pa v neugodnih prilikah.

Predvsem mora imeti koklja potrebno hrano. Ta obstoji v glavnem iz raznih žit, pa tudi mehko pičo sme dobivati in pa dovolj sveže vode, v kateri naj bo kak star žebelj, da dobi tudi potrebno množino železa. Nikakor pa koklja ne sme dobivati preobilo zelene krme, ker se tudi pri nji rada pojavi driska, in tako lahko zamaže koklja jajca, v katerih potem trpi zmenjanje zraka (kisika, in ogljikove kisline). Iz tako zamazanih jajec se mladiči malokdaj izvalijo, ampak najčešče poginejo. Če pa se vendarle izležejo, so to gotovo slabiči, ki kmalu potem poginejo, če pa le ostanejo živi, so pa navadno celo življenje slabotni. Da se valenje pravilno vrši je potrebno tudi, da je koklja mirna, da ne uhaja po nepotrebnem z gnezda, in da z istega predolgo ne izostaja. Nemirne pa so

koklje pač tedaj, ko jih muči razni mrčes. Čim več je mrčesa, tem bolj nemirna je koklja, v gotovih slučajih pa rada uhaja z gnezda in jo je težko pripraviti do tega, da bi zopet sedla nazaj. Mrčesa jo ubranimo, če gnezdo dobro poštupamo s praškom proti mrčesu. To štuhanje pa ne zvršujemo šele takrat, kadar je v gnezdu že vse polno mrčesa, marveč takoj, kakor hitro damo jajca valiti. Stem se izognemo možnosti, da bi se mrčes sploh mogel zarediti. Seveda lahko tudi koklja zanese mrčes v gnezdo. Zato je treba takrat obenem tudi kokljo dobro poštupati s takim praškom, in to štuhanje je parkrat med valenjem ponoviti, obenem pa paziti, da koklja nima prilike pohajati v take kote, kjer bi se znala mrčesa nalesti. Pitne vode koklji ni dajati k gnezdu tako, da bi jo zamogla piti z gnezda. To pa iz tega razloga, da gre koklja z gnezda, kadar začuti žejo. Med pitjem se koklja navadno tudi odloži. Če bi mogla doseči vodo kar z gnezda, bi se znalo zgoditi, da bi se ktera odložila potem kar v gnezdu. Stem seveda razvijajočemu se mlademu življenju ne bi napravila nikake dobrote, pač pa lahko velik kvar. Ker se koklja kaj rada skoplje v prahu, kadar gnezdo zapusti, zato je vsekako na mestu, če ji damo v to prašno kopel tudi nekoliko žvepljenih cvetlic. Žveplene cvetlice zgledajo kakor zdrobljeno žveplo; dobivajo se v drogerijah in nekterih trgovinah pod gorenjim imenom. Če potresemo tudi nekoliko praška proti mrčesu tudi ne bo škodovalo, temveč le koristilo.

V oni dobi, ko začnejo piščanci nadomeščati puh s pravim perjem, še posebno potrebujejo apna, pa tudi razni črvi in hrošči so takrat zanje velikega pomena, ker z apnom dobivajo le ono snov, ki jim je potrebna za nevrščavanje kosti, ampak kolikortoliko tudi snov, ki je potrebna pri tvorbi perja. Ker jim je pa zlasti roženina i. dr. za tvorjenje perja potrebna, jim s hrošči zelo ustrežemo.

V petem ali šestem tednu mladičem navadno že zraste perje in se jih tedaj že lahko krmi enako z drugo perutnino vred, ker se torej itak že ločijo od koklje in začno sami iskati piče. Izmenjavanje puha s perjem pa je pri raznih plemenih kolikortoliko različno in traja pri nekterih precej dolgo preden jim zraste pravo perje. Med tem časom letajo živali napol gole okoli in počasi rasejo vkljub zadostni krmi, ker veliko porabijo za tvorjenje perja. Živali so takrat zelo izpostavljene raznim boleznim in lahko dovezetne za iste, zlasti se rade prehladijo. V tem času jih moramo posebno varovati pred mrazom, mrzlimi vetrovi, preprihom in dežjem. Pa tudi sicer je varovati piščeta pred roso in dežjem še pred izmenjavanjem perja, ker, če imajo mokre noge se jako lahko prehladijo, deloma dobijo tudi nahod. Prehlajenje in nahod sta najhujša morilca piščancev, zato jih spuščajmo na prosto šele takrat, kadar posije solnce in se rosa po rastlinah zlasti po travi že posuši. V deževnih dneh je pa najvarneje, da istih sploh ne puščamo na prosto.

Po osmih tednih je ločiti kokoške od petelinčkov, ktere je, če so namenjeni za pitanje, treba tedaj začeti posebej krmiti.

Mlade race je treba v začetku krmiti ravnotako kakor piščance (kokoške in petelinčke) ter velja zanje vse tozadevno kakor o kokoših. One race pa, ki so že izpočetka odločene za pitanje, je treba že v prvih tednih začeti obilneje in bolje krmiti. Race tudi hitreje rasejo kakor kokoši. Vzreja rac za opitanje je lahko

prav dobičkonosna, če jih pitamo že od početka obilneje in bolje, da so za klanje že v 12 ali 13 tednu zrele. Da so že dobre za klanje v tem času pomeni velik prihranek na piči, kajti v 12 ali 13 tednu začno izmenjavati puh s perjem. Za rast perja porabijo race veliko piče, in vsled tega trpi debelenje in ne samo, da debelenje trpi, celo hujšajo nekaj tednov, četudi imajo dovolj dobre tečne piče. J.

V a b i l o

na

občni zbor samostojnega perutninarskega odseka

c. kr. kmetijske družbe kranjske,

ki se bo vršil v četrtek dne 18. junija 1914, dopoldne ob desetih v posvetovalnici c. kr. kmetijske družbe kranjske v Ljubljani, Turjaški trg št. 3. Pravico udeležbe ima vsak ud samostojnega perutninarskega odseka c. kr. kmetijske družbe kranjske, ki je za tekoče leto že poravnal udnino.

S P O R E D :

1. Poročilo načelnštva.
2. Poročilo tajništva o odsekovem delovanju v letu 1913.
3. Polaganje računov za leto 1913.
4. Proračun za leto 1914.
5. Volitev podpredsednika in dveh odbornikov.

Načelnštvo samostojnega perutninarskega odseka c. kr. kmetijske družbe kranjske.

V. Rohrman l. r., načelnik.

Določila pravil samostojnega perutninarskega odseka c. kr. kmetijske družbe kranjske glede odsekovih občnih zborov:

Občni zbor je sklepčen, če je navzoč odsekov načelnik ali namestnik, vsaj polovica odsekovih odbornikov in najmanj desetina pravih udov. Ob nezadostni udeležbi se vrši občni zbor pol ure pozneje na istem mestu in s istim sporedom, četudi je navzočih manj kakor desetina pravih udov.

Uradne vesti perutninarskega odseka.

Seja samostojnega perutninarskega odseka c. kr. kmetijske družbe kranjske dne 14. aprila 1914.

Seji je predsedoval odsekov načelnik g. ravnatelj Viljem Rohrmann, in navzoči so bili odborniki gg: Bukovic, Franzl, Kosler, Počivavnik, ing. Rataj in odsekov tajnik Jamnik.

Odsekov načelnik je poročal o določitvi subvencijskih cen pri oddajanju jajec za valenje, nakar so se končnoveljavno iste določile ter se je obenem sklenilo pridobivati novih udov.

Odsekov tajnik je poročal o podpori deželnega odbora. Dalje je poročal o številu udov in naročanju jajec za valenje od strani odsekovih udov. Glede nakupa jajec za oddajanje svojim udom se je opozarjalo zlasti na to, da se dobi v deželo le dobro plemensko blago. Oddaja jajec naj se vrši tako, da se v deželo izogne plemeniti v sorodstvu. Ravnotako je paziti na to tudi pri oddaji plemenskih petelinov.

Dalje je sklenil odsek po možnosti sklicevati redne seje vsaj vsaka dva meseca, občni zbor pa se ima vršiti v četrtek dne 18. junija t. l. ob desetih dopoldne.

Zaradi poučevanja koristnosti domačih plemen je sklenil odsek prirediti na dan občnega zbora zbirko domačih plemen, ktera zbirka je namenjena le odsekovim članom v informativne svrhe. Ogledovanje te zbirke se vrši popoldne. J.